

U 23/2011 rd

Statsrådets skrivelse till Riksdagen om ett förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv (miniminormer för brottsoffers rättigheter samt stöd till och skydd av brottsoffer)

I enlighet med 96 § 2 mom. i grundlagen minormer för brottsoffers rättigheter samt
översänds till riksdagen Europeiska kommis- stöd till och skydd av brottsoffer samt en
sionens förslag av den 18 maj 2011 till Euro- promemoria om förslaget.
paparlamentets och rådets direktiv om mini-

Helsingfors den 21 juli 2011

Justitieminister *Anna-Maja Henriksson*

Lagstiftningsråd Sanna Mikkola

JUSTITIEMINISTERIET

PROMEMORIA
EU/2010/1669**FÖRSLAG TILL EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS DIREKTIV OM MINIMINORMER FÖR BROTTSOFFERS RÄTTIGHETER SAMT STÖD TILL OCH SKYDD AV BROTTSOFFER****1 Allmänt**

Europeiska kommissionen gav den 18 maj 2011 ett förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om miniminormer för brottsoffers rättigheter samt stöd och skydd till brottsoffer (KOM(2011) 275 slutlig).

Genom direktivet stärks miniminormerna för brottsoffers rättigheter samt stöd och skydd till brottsoffer. Direktivet ersätter rådets rambeslut 2001/220/RIF om brottsoffrets ställning i straffrättsliga förhandlingar (nedan rambeslutet om brottsoffer).

Direktivförslaget är en del av kommissionens åtgärds paket som är avsett att stärka brottsoffers rättigheter i EU. Åtgärds paketets två andra delar är ett meddelande om stärkta rättigheter för brottsoffer i EU (KOM(2011) 274 slutlig) och ett förslag till förordning om ömsesidigt erkännande av skyddsåtgärder i civilrättsliga förfaranden.

RIF-rådet antog i juni 2011 en resolution om en färdplan för att stärka brottsoffers rättigheter och skyddet av dem, speciellt vid straffrättsliga förfaranden. I färdplanen bestäms en riktigtidtabell för och innehållet i det fortsatta arbete som behövs för att förbättra brottsoffers ställning. Det direktivförslag som nu behandlas är en av de åtgärder som anges i färdplanen och som rådet har förbundit sig att behandla i första hand.

2 Huvudsakligt innehåll

Enligt artikel 1 i förslaget är syftet med direktivet att se till att alla brottsoffer får lämpligt skydd och stöd och kan delta i straffrättsliga förfaranden. Syftet är också att se till att brottsoffer får erkännande och behandlas med respekt, känslighet och professionalism. I direktivet avses med brottsoffer förutom direkta brottsoffer även familjemedlemmar till en person som avlidit p.g.a. brott (artikel 2).

Kapitel 2 i förslaget gäller information och stöd till brottsoffer. I artikel 3 finns en bestämmelse om vilken information ett brottsoffer ska få vid den första kontakten med den myndighet som är behörig att ta emot anmälan av brott. Brottsoffret ska bl.a. få information om vilken typ av stöd och skydd som finns att få, rätten till juridisk rådgivning och rättshjälp och rätten att få ersättning. Brottsoffret ska också få information om de olika etapperna efter anmälan om brottet och om möjligheterna att klaga. Enligt artikel 4 ska brottsoffer om de så önskar få upplysningar om handläggningen av det egna ärendet under förundersökningen och rättegången, t.ex. beslut om att avsluta förfarandet, domar och tid och plats för rättegången. Brottsoffer ska om de så önskar även få veta om den som åtalats eller fällts för brott i ett ärende som berör dem friges.

Artikel 5 förutsätter att medlemsstaterna vidtar åtgärder för att ge brottsoffer möjlighet att förstå och bli förstådda i kontakten med myndigheter i straffrättsliga förfaranden. I artikel 6 finns bestämmelser om brottsoffers rätt till tolkning och översättning. Enligt artikeln har brottsoffer rätt till kostnadsfri tolkning vid förhör eller rättegång och vid behov i andra situationer för att brottsoffers möjlighet att utöva sina rättigheter i straffrättsliga förfaranden ska garanteras. Om brottsoffer så önskar har de rätt att få en kostnadsfri översättning av brottsanmälan, beslut om att avsluta det straffrättsliga förfarandet och upplysningar av vikt för att brottsoffer ska kunna utöva sina rättigheter. Artikel 7 gäller brottsoffers rätt att få hjälp från brottsofferorganisationer. Medlemsstaterna ska se till att brottsoffren och deras familjemedlemmar i mån av behov får kostnadsfri hjälp från brottsofferorganisationer som arbetar konfidentiellt. Detta stöd ska omfatta information,

rådgivning och stöd av relevans för brottsoffrens rättigheter, information om och, när det är lämpligt, hänvisning till specialister, emotionellt och psykologiskt stöd och rådgivning om ekonomiska och praktiska frågor. Medlemsstaterna ska göra det lättare att hänvisa offer till brottsofferorganisationer. Medlemsstaterna ska främja inrättande eller utveckling av specialiserade stödtjänster, utöver det allmänna stöd som ges brottsoffren.

Kapitel 3 gäller brottsoffers deltagande i straffrättsliga förfaranden. Brottsoffer ska ha rätt att få en skriftlig bekräftelse på sin anmälan om brott (artikel 8). Enligt artikel 9 ska medlemsstaterna se till att brottsoffren kan höras i samband med det straffrättsliga förfarandet och att de får medverka till bevisupptagningen. Enligt artikel 10 ska brottsoffer ha rätt att begära omprövning av alla beslut om att inte väcka åtal. Medlemsstaterna ska se till att brottsoffren har tillräckliga upplysningar för att kunna avgöra om de vill begära omprövning av beslut om att inte väcka åtal.

Enligt artikel 11 ska medlemsstaterna fastställa normer för att skydda brottsoffren från att i samband med medling och annan reparativ rättvisa utsättas för hot eller ytterligare viktigmisering. Enligt artikeln ska ett villkor för användning av medling eller annan reparativ rättvisa vara, att det ligger i brottsoffrets intresse och att det sker efter frivilligt och välinformerat samtycke från brottsoffrets sida. Brottsoffret ska få uttömmande och objektiv information om förfarandet och eventuella resultat av det. Ett villkor är även att den misstänkta eller åtalade personen eller gärningsmannen har tagit på sig ansvaret för gärningen. Eventuella överenskommelser ska uppnås på frivillig grund och hänsyn till dessa ska tas vid eventuella vidare straffrättsliga förfaranden. Artikeln innehåller även en bestämmelse om konfidentialiteten vid de diskussioner som förs i samband med medling. Medlemsstaterna ska underlätta överlämnande av ärenden till medling eller annan reparativ rättvisa, bl.a. genom att upprätta protokoll om villkoren för överlämnandet.

Artikel 12 förutsätter att brottsoffren i enlighet med förfaranden som fastställs i nationell rätt har tillgång till rättshjälp när de är parter i straffrättsliga förfaranden. Medlemsstaterna ska i enlighet med förfaranden som

fastställs i nationell rätt ge brottsoffer som deltar i straffrättsliga förfaranden möjlighet att begära ersättning för kostnader som uppstått i samband med deltagandet i förfarandet, däribland närvaro vid rättegången (artikel 13). Enligt artikel 14 ska medlemsstaterna se till att brottsoffer vars egendom beslagtogs i samband med straffrättsliga förfaranden utan dröjsmål återfår egendom som går att returnera, om detta kan ske utan skada för det straffrättsliga förfarandet. Enligt artikel 15 ska medlemsstaterna se till att brottsoffren i samband med straffrättsliga förfaranden får ett beslut om ersättning från förövaren inom rimlig tid. Medlemsstaterna ska vidta åtgärder för att se till att förövarna betalar ut lämplig ersättning till brottsoffren. Artikel 16 gäller rättigheter för brottsoffer bosatta i en annan medlemsstat.

Kapitel 4 gäller utsatthet och skydd av brottsoffer. Artikel 17 innehåller bestämmelser om brottsoffers rätt till skydd. Medlemsstaterna ska vidta åtgärder för att skydda brottsoffren och deras familjemedlemmar från vedergällning, hot, upprepad eller ytterligare viktigmisering. Sådana åtgärder ska särskilt omfatta förfaranden för att fysiskt skydda brottsoffer och deras familjemedlemmar, åtgärder för att förhindra kontakt mellan förövare och offer och åtgärder som ska minska risken för att brottsoffren lider psykologisk eller emotionell skada vid förhör eller vittnesmål.

Artikel 18 gäller sårbarhetsidentifiering. Enligt artikeln är barn och personer med funktionsnedsättning de kategorier av brottsoffer som i direktivet anses som särskilt sårbara på grund av deras personliga egenskaper. Kategorier av brottsoffer som anses som särskilt sårbara med tanke på brottets art är personer som utsatts för sexuellt våld och personer som fallit offer för människohandel. I artikeln förutsätts att en individuell bedömning görs för att avgöra om andra offer är särskilt sårbara för sekundär eller upprepad viktigmisering eller hot. I artikeln förutsätts även att en individuell bedömning görs av alla sårbara brottsoffer för att avgöra vilka särskilda åtgärder som behövs. Bedömningens omfattning kan anpassas med hänsyn till brottets svårighetsgrad och den uppenbara skada som åsamkats brottsoffret.

Enligt artikel 19 ska medlemsstaterna gradvis skapa sådana förhållanden som krävs för att förhindra kontakt mellan brottsoffer och misstänkta eller åtalade när brottsoffret är i kontakt med myndigheterna och särskilt i lokaler där straffrättsliga förfaranden hålls. I artikel 20 finns bestämmelser om brottsoffrens rätt till skydd vid förhör i samband med straffrättsliga förfaranden. Förhör av brottsoffer ska ske utan onödigt dröjsmål efter det att brottet anmälts. Antalet förhör ska vara så få som möjligt och utfrågningar ska göras bara om det är strikt nödvändigt för det straffrättsliga förfarandet. Brottsoffren får åtföljas av sitt juridiska ombud eller någon annan person som de själva valt, såvida det inte föreligger ett motiverat beslut som fastställer något annat med avseende på den personen.

Artikel 21 innehåller bestämmelser om särskilda brottsoffers rätt till skydd i samband med straffrättsliga förfaranden. Särbara brottsoffer ska erbjudas de åtgärder som anges i artikeln i enlighet med den individuella bedömning som gjorts. Sådana åtgärder i samband med förundersökning är förhör i lokaler som utformats för detta ändamål och av eller genom yrkeskunniga personer som är särskilt utbildade för detta ändamål. Dessutom ska förhör av ett sårbart brottsoffer i regel utföras av samma personer. Förhör med personer som fallit offer för sexuellt våld ska utföras av personer av samma kön. I samband med rättegång är sådana åtgärder förhindrande av visuell kontakt mellan brottsoffer och åtalad bl.a. under vittnesmål och förhör av brottsoffret utan att han eller hon är närvarande i rättssalen. Hit hör även åtgärder för att undvika onödig utfrågning om brottsoffrets privata förhållanden och åtgärder som möjliggör att ärendet behandlas bakom stängda dörrar. Det föreslås dessutom att brottsoffer som är barn ska skyddas genom bestämmelserna i artikel 22 som gäller videoinspelning av förhör med barn och utseende av en särskild företrädare för barn.

I artikel 23 förutsätts att de rättsliga myndigheterna under rättegången har tillgång till lämpliga åtgärder för att skydda brottsoffrens och deras familjemedlemmars personliga integritet samt undvika fotografering. Enligt punkt 2 i artikeln ska medlemsstaterna upp-

muntra medier att tillämpa självreglering i syfte att skydda brottsoffers privatliv.

Enligt artikel 24 ska medlemsstaterna se till att poliser, åklagare och anställda vid domstolar får fortbildning för att uppmärksamma dem på brottsoffrens behov och bemöta dem opartiskt och med respekt och professionalism. Medlemsstaterna förutsätts också vidta åtgärder för att se till att de som ger brottsoffren stöd eller som arbetar med reparativ rättvisa får lämplig fortbildning. Artikel 25.1 gäller samarbetet mellan medlemsstaterna och artikel 25.2 samarbetet mellan de myndigheter som arbetar med brottsoffer.

I kapitel 7 finns slutbestämmelserna, som gäller genomförande av direktivet, överlämnande av information till kommissionen och direktivets ikraftträdande. Enligt artikel 28 ska direktivet ersätta rambeslutet 2001/220/RIF om brottsoffrets ställning i straffrättsliga förfaranden.

3 Konsekvenser för lagstiftningen i Finland

Enligt artikel 2 a i förslaget avses i direktivet med brottsoffer även familjemedlemmar i fall där en person avlidit på grund av brott. I sådana fall kommer alla bestämmelser i direktivet att tillämpas även på familjemedlemmarna till den person som avlidit på grund av brott. Enligt led b avses med familjemedlem make eller maka, sambo, registrerad partner, släktingar i direkt upp- eller nedstigande led, syskon och anhöriga. Flera av bestämmelserna i direktivet är sådana att de enligt Finlands lagstiftning kan tillämpas i brottmål där ett brottsoffer eller dess familjemedlem är part. Familjemedlemmar kan vara part i brottmål, om de har rätt att använda målsägandens åtalsrätt. I 1 kap. 17 § 1 mom. i lagen om rättegång i brottmål (689/1997) föreskrivs om utövande av åtalsrätten i fall där brottsoffret har avlidit till följd av brottet. I sådana fall har den avlidnes make och barn primär rätt att utöva målsägandens åtalsrätt. Om den avlidne inte har make eller barn, har den avlidnes föräldrar och syskon rätt att utöva åtalsrätten. Föräldrarna och syskonen har rätt att utöva åtalsrätten också i sådana fall där maken eller ett barn är misstänkt för det brott som förorsaka-

kade dödsfallet. I rättspraxis är också den avlidnes sambo jämställd med en efterlevande make. Enligt 8 § i lagen om registrerat partnerskap jämställs en efterlevande part i ett registrerat parförhållande med en efterlevande make. Man kan konstatera att det i Finlands nationella lagstiftning preciseras närmare än i direktivförslaget vem som har rätt att utöva brottsoffrets rättigheter i handläggning av brottmål i fall där brottsoffret har avlidit till följd av brottet. Det ser således ut som att artikel 2 a och b i sin föreslagna form ger anledning till en ändring av lagstiftningen.

Artikel 3, som gäller offrets rätt till information, ålägger medlemsstaterna en omfattande skyldighet att se till att brottsoffer får information om sina rättigheter och sina möjligheter att få stöd och skydd. I 4 kap. 10 § och 11 kap. 9 § i den nya förundersökningslag som ingår i den översyn av förundersöknings- och tvångsmedelslagstiftningen som riksdagen godkände i mars 2011 föreskrivs om underrättelser till målsäganden. Enligt 4 kap. 10 § i den nya förundersökningslagen ska en part underrättas om rätten att vid förundersökningen anlita ett biträde som parten väljer själv, om inte ärendet ska behandlas vid summarisk förundersökning. Enligt 7 kap. 10 § 3 mom. i den nya förundersökningslagen ska målsäganden före förhöret underrättas om när det för honom eller henne enligt 2 kap. i lagen om rättegång i brottmål kan förordnas ett rättegångsbiträde eller stödperson. Motsvarande bestämmelse finns i 29 § 3 mom. i den nu gällande förundersökningslagen. I 11 kap. 9 § i den nya förundersökningslagen finns bestämmelser om att målsäganden ska underrättas om åtgärder som kommer att vidtas med anledning av brottet, om att förundersökning av målsägandebrott görs och om målsägandens rätt till ersättning i enlighet med brottsskadelagen (1204/2005). Till stor del motsvarar de nya bestämmelserna i sak bestämmelserna i 3, 5 och 6 § i gällande förordning om förundersökning och tvångsmedel (575/1988). Nämnade bestämmelser kan i någon mån behöva preciseras på grund av artikeln. Information till brottsoffer om de saker som anges i artikeln förutsätter dock i huvudsak en utveckling av praktiska handlingsmodeller,

t.ex. med hjälp av anvisningar från myndigheterna. Eftersom rätten att få information är väsentlig för att tillgodose offrets alla rättigheter, bör offren få så heltäckande information som möjligt genom många olika kanaler (inbegripet internet och broschyrer). Detta förutsätter tillräckliga resurser för kommunikationen.

Finlands lagstiftning uppfyller i huvudsak de krav i artikel 4.1 i direktivförslaget på brottsoffrets rätt att om han eller hon så önskar få information om handläggningen av det egna ärendet. I Finland är ett brottsoffer part i brottmålet om han eller hon så önskar, och då har brottsoffret samma rätt till information som de andra parterna. Artikel 4.2 medför ändringar endast i de bestämmelser som gäller upplysning om frigivande av en häktad eller en fånge. I nuläget får anmälan om att en frihetsberövad frigivits eller avlägsnat sig från anstalten lämnas till brottsoffret, om det finns grundad anledning att misstänka att den frigivna gör sig skyldig till ett brott som riktar sig mot brottsoffrets liv, hälsa eller frihet eller mot en sådan persons liv, hälsa eller frihet som står denna nära (fånglagen 19 kap. 4 §, häktningslagen 16 kap. 1 § 9 punkten och lagen om behandling av personer i förvar hos polisen 16 kap. 2 §). Enligt förslaget ska brottsoffer alltid få en sådan anmälan om de så önskar.

I artikel 5 förutsätts att medlemsstaterna vidtar åtgärder för att brottsoffers rätt att förstå och bli förstodd ska genomföras. Artikeln har inga konsekvenser för lagstiftningen. Artikeln förutsätter dock i praktiken att myndigheternas kommunikation utvecklas för att förbättra hela processens förståelighet. Offren bör ges information på ett sätt som även motsvarar deras ålder och övriga utvecklingsnivå samt kommunikationsförmåga. Artikel 6 gäller brottsoffers rätt till tolkning och översättning. Enligt 4 kap. 12 § 4 mom. i den nya förundersökningslagen har andra än finsk-, svensk- eller samiskspråkiga rätt att vid förundersökning använda det språk de förstår och kan tala tillräckligt bra. Förundersökningsmyndigheten ska sköta tolkningen eller på statens bekostnad skaffa en tolk. Tolkning ska ordnas på motsvarande sätt när det behövs på grund av syn-, hörsel- eller tal-skada hos den som hörs. Motsvarande be-

stämmelser om rätten till tolkning finns i 37 § 3 mom. i den nu gällande förundersökningslagen. Enligt 4 kap. 13 § i den nya förundersökningslagen ska handlingar eller delar av handlingar som ingår i förundersökningsmaterialet och är väsentliga med tanke på saken ska översättas till det språk som en part använder, om översättningen trots tolkning behövs för att bevaka partens rättigheter. Översättningen görs på statens bekostnad, om inte förundersökningsmyndigheten själv sköter översättningen. Enligt rätts-hjälpslagen (257/2002) befriar dessutom beviljandet av rättshjälp mottagaren av förmånen från skyldigheten att betala arvode och ersättning för sådan hjälp med översättning som mottagaren av förmånen har behövt vid behandlingen av saken (4 § 1 mom. 2 punkten). Enligt 6 a kap. 2 § 3 mom. i lagen om rättegång i brottmål har andra än finsk-, svensk- eller samiskspråkiga svarande samt målsägande i brottmål där åklagaren utför åtal rätt att få gratis tolkning vid behandling av brottmål. Domstolen ska på tjänstens vägnar sköta tolkningen eller skaffa en tolk. Vad som bestäms om tolkning gäller också översättning av domar och beslut. Finlands lagstiftning kan till stor del anses uppfylla kraven i artikeln när det gäller bestämmelserna om tolkning. I den föreslagna formen föranleder artikeln ett behov att precisera lagstiftningen om brottsoffrets rätt till översättning.

Tillgången till hjälp från brottsofferorganisationer, som det står om i artikel 7, är inte så mycket en fråga om lagstiftning utan snarare om resurser.

Artikel 8 gäller rätten att få en skriftlig bekräftelse på att anmälan om brott mottagits. Artikeln har inga konsekvenser för lagstiftningen. Artikel 9 om brottsoffers rätt att höras i samband med det straffrättsliga förfarandet motsvarar artikel 3 i rambeslutet om brottsoffer och kräver därför inga lagändringar. I artikel 10 finns bestämmelser om brottsoffers rätt att begära omprövning av beslut om att inte väcka åtal och om säkerställande av att brottsoffren får tillräckligt med information i sådana situationer. Enligt 1 kap. 9 § i lagen om rättegång i brottmål ska beslut om åtalseftergift delges målsäganden. Det är möjligt att anföra klagan om beslutet till en högre åklagare, som har rätt att ta upp

ärendet på nytt (lagen om rättegång i brottmål 1 kap. 11 §). Artikeln medför således uppenbarligen inget behov av lagändringar.

I artikel 11.1 finns bestämmelser om de minimikrav som ska följas i samband med medling och annan reparativ rättvisa. Bestämmelserna om krav på samtycke till medling och frivilligheten och konfidentialiteten vid medling samt informationen om medlingen motsvaras av bestämmelser i lagen om medling vid brott och i vissa tvister (1015/2005). Till övriga delar verkar förslaget, om det genomförs, innebära att lagens 2 § om allmänna förutsättningar vid medling och 3 § om medlingens ändamålsenlighet behöver preciseras. I förslaget förutsätts det att medling eller annan reparativ rättvisa ska användas enbart när det ligger i offrets intresse och den misstänkte har tagit på sig ansvaret för gärningen. Artikelns 2 punkt om att underlätta överlämnande av ärenden till medling kräver inga lagändringar.

Artiklarna 12 och 13, som gäller rättshjälp och kostnadsersättning, motsvarar till stor del artiklarna 6 och 7 i rambeslutet om brottsoffer. Artikel 14 gäller återlämnande av egendom till den rätta ägaren och motsvarar i sak artikel 9.3 i rambeslutet om brottsoffer. Artikel 15 om brottsoffers rätt till ersättning motsvarar i sak artikel 9.1 och 9.2 i rambeslutet om brottsoffer. Artikel 16 om rättigheter för brottsoffer bosatta i en annan medlemsstat motsvarar artikel 11 i rambeslutet om brottsoffer. Artiklarna 12–16 i förslaget kräver därmed inga lagändringar.

Den allmänna bestämmelsen i artikel 17 förutsätter att medlemsstaterna vidtar åtgärder för att skydda brottsoffer och deras familjemedlemmar från vedergällning, hot, upprepade eller ytterligare viktigmisering. Denna allmänna bestämmelse, som till stor del motsvarar artikel 8 i rambeslutet om brottsoffer, medför inga behov av lagändringar. Artikel 19 förutsätter att det gradvis skapas sådana förhållanden att brottsoffer slipper möta misstänkta eller åtalade under straffrättsliga förfaranden. Artikeln har inga konsekvenser för lagstiftningen. Artikeln ska beaktas vid planeringen av nya lokaler, men det går att hitta lösningar redan inom de nuvarande ramarna. Gällande lagstiftning kan anses uppfylla kravet i artikel 20 a på att brottsoffer

förhör utan onödigt dröjsmål, eftersom en förundersökning ska göras utan ogrundat dröjsmål (förundersökningslagen 6 §, den nya förundersökningslagen 3 kap. 11 §). Kraven i led b i samma artikel om att undvika onödiga förhör med brottsoffer kan anses ingå i principen om minsta olägenhet som ska följas vid förundersökning (förundersökningslagen 8 §, den nya förundersökningslagen 4 kap. 5 §). Bestämmelsen i 7 kap. 12 § i den nya förundersökningslagen uppfyller kraven i led c i artikeln på att en person som stöder brottsoffret är närvarande vid förhör.

Artiklarna 18, 21 och 22 gäller identifiering av sårbara brottsoffer och deras rätt till särskilt skydd. Enligt artikel 18.1 och 18.2 ska barn och personer med funktionsnedsättning samt personer som utsatts för sexuellt våld och personer som fallit offer för människohandel alltid anses vara sårbara brottsoffer. I punkt 3 i artikeln förutsätts att det i fråga om övriga brottsoffer görs en individuell bedömning för att identifiera sårbara brottsoffer. I punkt 4 förutsätts att en individuell bedömning görs av alla sårbara brottsoffer som anges i artikeln för att reda ut vilka särskilda behov de har. Artikelns krav på en metod för individuell bedömning förutsätter i huvudsak andra åtgärder än lagstiftningsåtgärder.

I artiklarna 21 och 22 finns bestämmelser om särskilda åtgärder som ska vara tillgängliga för att skydda de brottsoffer som anges i artikel 18. Artikel 21.2 gäller hur förhör hålls under en förundersökning. Punkten kräver att de praktiska tillvägagångssätten ändras i viss mån, men det innebär inte nödvändigtvis något behov av lagändringar. Artikel 21.3 gäller skyddet av sårbara brottsoffer under rättegång. Enligt rättegångsbalken kan ett brottsoffer höras utan att en part eller någon annan person är närvarande (17 kap. 34 §) eller med anlitande av videokonferens eller någon annan motsvarande metod (17 kap. 34 a §). Enligt 20 § i lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar (370/2007) kan ett brottsoffer höras utan allmänhetens närvaro, om det behövs för att skydda brottsoffret för hot mot liv eller hälsa. Enligt 15 § i den lagen får muntlig förhandling ske utan att allmänheten är närvarande, om en person som inte har fyllt 15 år eller en person vars handlingsbehörighet har begränsats ska höras. I

Finlands lagstiftning finns därmed till stor del motsvarande bestämmelser som i artikel 21.3 om åtgärder ska erbjudas sårbara brottsoffer under rättegång. Artikel 21.1 och 21.3 förutsätter dock en precisering av lagstiftningen när det gäller villkoren för att dessa åtgärder ska kunna beviljas. Dessutom utvidgar förslaget tillämpningsområdet för de särskilda åtgärder som gäller hörande av barn i rättegång, eftersom med barn i förslaget avses alla personer under 18 år (artikel 2 f). De bestämmelser som föreslås i artikel 22 om skydd av brottsoffer som är barn gäller inspelning av förhör med barn (punkt a) och utseende av en särskild företrädare för barn (punkt b). Punkt a i artikeln kräver att tillämpningsområdet för bestämmelsen i 17 kap. 11 § 2 mom. i rättegångsbalken utvidgas så att alla videobandade berättelser som brottsoffer under 18 år har avgett vid förundersökningen kan användas som bevis vid domstol. I övrigt kräver artikeln inga lagändringar.

Artikel 23 om integritetsskydd motsvarar till stor del artikel 8.2 i rambeslutet om brottsoffer och medför uppenbarligen inget behov av lagändringar. Artikel 23.2, som gäller mediernas självreglering, förutsätter inga lagändringar. Artikel 24 om fortbildning har inga konsekvenser för lagstiftningen. I praktiken har fortbildningen dock stor betydelse och kräver även resurser. Inte heller artikel 25 om samarbete har några konsekvenser för lagstiftningen.

4 Förslagets rättsliga grund och förhållande till subsidiaritetsprincipen

Förslaget grundar sig på artikel 82.2 i fördraget om Europeiska unionens funktionsätt. Förslaget behandlas enligt fördraget om Europeiska unionens funktionssätt i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet. Detta betyder bl.a. att Europaparlamentet deltar i beslutsförfarandet och att det krävs kvalificerad majoritet i rådet för att godkänna förslaget.

Det straffrättsliga samarbetet mellan medlemsstaterna bygger på principen om ömsesidigt erkännande av beslut och domar. Det ömsesidiga erkännandet förutsätter att med-

lemsstaterna har förtroende för varandras rättsliga system. För att öka förtroendet mellan medlemsstaterna behövs det gemensamma minimibestämmelser om brottsoffers rättigheter samt stöd till och skydd av brottsoffer. Förslagets syfte att öka förtroendet mellan medlemsstaterna kan inte i tillräcklig utsträckning uppnås enbart genom medlemsstaternas egna åtgärder. Förslaget kan således anses stå i samklang med subsidiaritetsprincipen.

5 Ålands behörighet

Enligt 27 § 23 punkten i självstyrelselagen för Åland (1144/1991) hör ärenden som gäller rättskipning och förundersökning till rikets behörighet.

6 Förslagets konsekvenser

Syftet med direktivet är att stärka miniminormerna för brottsoffers rättigheter samt stöd till och skydd av brottsoffer och att förbättra skyddet av brottsoffer inom hela Europeiska unionen. Genom direktivet justeras och kompletteras rambeslutet om brottsoffer från 2001. Förtroendet mellan medlemsstaterna ökar och tillämpningen av principen om ömsesidigt erkännande mellan medlemsstaterna underlättas genom direktivet.

Genom direktivet eftersträvas också mer djupgående kulturella och attitydmässiga förändringar i straffprocessen – vid sidan av åtalade ska även brottsoffers rättigheter och behov beaktas. Till viss del krävs det bara vilja för att bättre beakta brottsoffrens behov i straffprocessen och vid åtgärder för praktiskt stöd, och detta kan göras utan kostnader. Man bör dock dessutom reservera tillräckliga resurser för stöd till brottsoffer – även till andra EU-medborgare än finländare – samt för kommunikation till brottsoffer och fortbildning av personal. Samarbetet och sam-

ordningen bör utvecklas. I Finland svarar Brottsofferjouren för det allmänna stödet till brottsoffer som förutsätts i direktivet. Det statliga stödet till denna organisation har redan utökats hos oss. Även i fortsättningen bör man se till att stödet till brottsoffer motsvarar efterfrågan, vilket kan förutsätta ökade resurser från staten. Även uppgiften att beakta behoven av stöd till brottsoffer som är barn (alla personer under 18 år) i straffprocessen kan medföra ett ökat utgiftstryck.

7 Behandling av förslaget i Finland och i Europeiska unionen

Direktivförslaget behandlades i ett skriftligt förfarande i sektionen för rättsliga och inrikes frågor (sektion 7) den 20–27 juni 2011.

Förslagets allmänna principer diskuterades vid det möte som kommittén för polissamarbete och straffrättsligt samarbete (CATS) höll den 22 juni 2011. Förhandlingar om förslaget har inletts i rådets arbetsgrupp den 12–13 juli 2011.

8 Statsrådets ståndpunkt

Statsrådet förhåller sig i princip positivt till förslaget. Statsrådet understöder arbetet för att stärka brottsoffers ställning och anser det nödvändigt att justera och komplettera rambeslutet om brottsoffer som antogs 2001. I utvecklingen av brottsoffers ställning måste särskild uppmärksamhet fästas vid sårbara brottsoffers ställning och vid att ytterligare lidande för brottsoffret undviks och upprepad viktisering förhindras. Här har utbildningen av de personer som kommer i kontakt med brottsoffer en viktig roll.

Vid förhandlingarna bör man dock sträva efter att se till att regleringen är tydlig och att förfarandena fungerar i praktiken.